

Bespreking van het Bijbelboek Daniël

door J.G. Fijnvandraat

De 12 hoofdstukken vers voor vers verklaard

Daniël Hoofdstuk 4

HOOFDSTUK 4 - EEN HOOGMOEDIGE UITSPRAAK

Inleiding

We krijgen nu het hoofdstuk waarin over een tweede droom van Nebukadnezar wordt gesproken, alsmede over zijn hoogmoed en over de waanzin waarmee hij geslagen wordt. Maar het eindigt met het herstel van deze vorst en met zijn lofprijzing van God.

Het merkwaardige is dat deze geschiedenis hier verhaald wordt door de proclamatie over te nemen die de koning na zijn herstel heeft laten uitgaan. Er bestaat bij sommigen bezwaar tegen de gedachte dat dit echt een proclamatie is geweest. Zij denken dat de schrijver slechts de vorm van een proclamatie heeft gekozen. Men baseert zich dan mede daarop dat halverwege het verhaal op de derde persoon wordt overgegaan.

Maar als de schrijver werkelijk slechts een inkledingsvorm had willen gebruiken dan moet het toch wel erg dom van hem zijn geweest om ineens zijn opzet te wijzigen en op de verhalende toer te gaan. Het blijkt dan immers dat hij 'uit zijn rol stapt'. Dit spreekt des te meer omdat hij aan het eind weer op de eerste persoon overgaat (vgl. vers 2-18 met vers 19-33 en 34-37). Het is onaannemelijk dat Daniël (of wie men ook maar als schrijver beschouwt) zonder er erg in te hebben een tijdlang van de eerste op de derde persoon zou overgegaan zijn.

Hij zal zijn geschrift toch nog wel eens overgelezen hebben en had dan alle tijd om zijn fout te herstellen. De gedachte aan een inkledingsvorm, een schrijfmanoeuvre, is dan ook onaanvaardbaar.

Onderwijl zitten we natuurlijk met het feit van de overgang van eerste op derde persoon. Dit is echter geen probleem. Ten eerste komen we dit verschijnsel meer tegen, zowel in de Schrift als in teksten die bij opgravingen gevonden zijn (zie voor het eerste 1Kon. 1:33-35; Ezra 7:12-26; Joh. 17:3).

Ten tweede kan de proclamatie van de koning gediend hebben als stof voor het hier te beschrijven deel van het boek, waarbij om bepaalde redenen vanaf vers 19-33 voor de verhalende trant is gekozen terwijl aan het slot met de tekst van de proclamatie vervolgd wordt. Welke redenen dat kunnen zijn zullen we bij de bespreking van vs. 19 nagaan.

Niet onvermeld mag blijven dat zij die een inkledingsvorm voorstaan, dit mede doen omdat ze het onaannemelijk vinden dat een oosters vorst een zo vernederende zaak wat hem zelf betreft openlijk in zijn hele rijk zou doen verkondigen. Zij achten trouwens het hele gebeurde niet anders dan een verdichtsel, want hoe zouden na zeven jaar de plaatsvervangende regeerders weer wijken voor de herstelde vorst? Zo gemakkelijk zullen ze de eens verworven macht toch niet afstaan. Dit zijn echter typische menselijke, vleeselijke argumenten waarbij geen rekening gehouden wordt met wat God in het hart én van de koning én van zijn regeerders na het herstel van Nebukadnezar heeft willen werken. Het gaat om de eer van Gods naam (de proclamatie) en om de betrouwbaarheid van Gods Woord door de droom gegeven (het teruggeven van de macht door de regenten).

Inhoud

Meer dan met de vorm willen we ons met de inhoud van dit hoofdstuk bezighouden. En die is zeer belangrijk. De kern waar het om gaat komt naar voren in de hoogmoedige uitspraak van Nebukadnezar: 'Is dit niet het grote Babel, dat ik gebouwd heb tot een koninklijke woonstede door de sterkte mijner macht en tot eer mijner majesteit?'

We moeten ons voorstellen dat de koning deze brallende uitspraak deed terwijl hij op het dak van zijn paleis stond en de stad overzag. Nu was Babylon een majestueuze stad, een toonbeeld van architectuur. Om zijn Perzische vrouw te behagen die uit een berggebied kwam, had Nebukadnezar dakterrassen laten aanleggen met de zogenaamde 'hangende tuinen', die tot de zeven zogenaamde 'wereldwonderen' behoren. Schitterende bouwwerken had hij tot stand gebracht. De indeling van de stad, de stratenloop, de kolossale muur met de imposante poorten . . . het was alles geweldig. Er was reden tot roem . . . maar dan roem aan God die de koning tot dit alles in staat gesteld had. Maar dat aspect dat zo treffend uitkomt in de woorden betreffende de grote werken die de apostelen verricht hadden op de eerste zendingsreis (Hand. 14:27; 15:4, 12), ontbreekt hier volkomen. En dat is nu juist waarom het gaat. Hier komt de hoogmoed van Nebukadnezar naar voren, zijn trots en zelfingenomenheid.

In de geschiedenis van hoofdstuk 3 zien we dat hij niet de enige God eert, maar zijn gezag gebruikt om een afgodsbeeld op te richten en daarin zichzelf te eren. Hier eert hij zichzelf in een nog grovere vorm, niet meer indirect via een nieuwe godscultus, maar direct door zichzelf op de borst te slaan.

Hoogmoed is het kwaad waarin Satan gevallen is (typologisch voorgesteld in Jes. 14:13 en Ezech. 28:17, en direct aangeduid in 1Tim. 3:6). Hoogmoed is het kwaad dat Satan in het hart van de eerste mens gezaaid heeft (Gen. 3:5). Hoogmoed zal de supermens van de toekomst, de antichrist, drijven in zijn Godvijandig handelen (Openb. 13) en hoogmoed beheerst hier de eerste vorst van het wereldsysteem waarvan de antichrist de laatste vorst zal wezen. Hoogmoed is in Gods oog het gruwelijkste dat er bestaat. Het boek Spreuken zegt: 'Hoogmoed komt voor de val' (Spr. 16:18; 18:12). De Schrift laat zien dat daarmee niet een logisch, vanzelfsprekend gevolg wordt aangegeven, maar dat het dan gaat om een tuchtiging van God. Er staat immers: 'God weerstaat hoogmoedigen, maar nederigen geeft Hij genade' (Spr. 3:34 LXX; Jak. 4:6; 1Petr. 5:5, vgl. Matth. 23:12).

We zien deze tuchtiging van God in de geschiedenis: als koning Saul hoogmoedig wordt, zet God hem terzijde; als Herodes hoogmoedig zich Goddelijke lof laat toezwaaien, wordt hij ogenblikkelijk door een engel des Heren met een dodelijke ziekte geslagen. En we zien het hier in dit hoofdstuk. God vernedert deze Babylonische heerser zó dat hij zich als een dier gaat gedragen. En in de toekomst zal de antichrist worden vernederd en geoordeeld.

Gelukkig echter is er redding mogelijk, ook voor hoogmoedigen (en . . . in feite schuilt de hoogmoed in het hart van elk mens!). Die redding is daarin gelegen dat we onszelf voor God vernederen en verootmoedigen. Dat moet de zondaar doen door zich te bekeren tot de levende God, dat moet de bekeerde zondaar doen als hij weer hoogmoedig geworden mocht zijn. Er is dan herstel mogelijk en dat wordt ons in dit hoofdstuk ook getoond. Dezelfde hoogmoedige vorst verkondigt na zijn vernedering Gods grootheid! Zo weet God zijn naam door alles heen groot te maken. Behalve dat geeft dit hoofdstuk ons opnieuw zicht op de persoon van Daniël, die ook hier een lichtend voorbeeld is. Over zijn drie geloofsgenoten horen we in dit en de volgende hoofdstukken niets meer. Wat zij naast het verhaalde in Dan. 1 en 3 voor de zaak van God betekend hebben zal de eeuwigheid openbaren; hun niet vermelde werken zijn evenmin 'tevergeefs in de Heer' (1Kor. 15:58) als de wél vermelde.

4:1

Koning Nebukadnezar aan alle volken, natiën en talen, die op de gehele aarde wonen: uw vrede zij groot!

Het is iets geweldigs dat God Nebukadnezar ertoe gebracht heeft openlijk zijn hoogmoed te erkennen en te verhalen wat er met hem is gebeurd. Het is immers niet gering als je als vorst van een wereldrijk openlijk aan je onderdanen je schuld en de daaropvolgende vernedering uit de doeken doet. Daarin wordt God geëerd. Het laat ook zien dat de vernedering van de koning voor God echt geweest is. Zeker, Nebukadnezar kan ook van herstel spreken, maar dat wist het voorgaande niet uit.

H. Veldkamp (1962, p.53) geeft voor het rondzenden van deze proclamatie een totaal andere verklaring. Op grond van vs. 8 stelt hij dat Nebukadnezar niet alleen van zijn heidense visie nog niet vrij is, maar - ondanks zijn vernedering - ook niet zijn hoogmoed. Daniël is dan toch maar de man, die naar *zijn* god genoemd is. En die heeft hem de uitleg bekend gemaakt. De koning zou bij het bekendmaken van wat hem overkomen is, niet gedreven zijn door religieuze, maar door zuiver poli-

tieke bedoelingen. Iedereen wist immers dat hij krankzinnig was geweest en wie wil er nu geregeerd worden door een vorst, die niet wel bij zijn hoofd is. Dit stuk zou nu dienen om aan te geven dat de koning wel bij zijn verstand is.

Dit is echter een onaanvaardbare benadering. Zou God Nebukadnezar genezing geschonken hebben als hij zich niet werkelijk voor Hem vernederd had? En zou God het accepteren dat de koning direct na zijn genezing zich toch weer - zij het indirect - daarvoor op zijn afgod zou beroemen? Dat is niet aannemelijk als we denken aan de geschiedenis van Hizkia na zijn genezing. Het is ook niet aannemelijk dat het verhaal dan zo zou eindigen als het doet, zonder een afkeurend commentaar of vervolg.

Anderen hebben de echtheid van het hier beschrevene juist betwist omdat ze het onmogelijk achten dat iemand van die positie zich zo 'te kijk zou zetten'. Daaruit blijkt echter dat ze geen besef hebben van wat God in het hart van een mens bewerken kan. En dat alles tot zijn eer, want daar gaat het uiteindelijk om.

Tijdstip waarop: net als in het vorige hoofdstuk ontbreekt hier een tijdsaanduiding. Hebben we reden de gebeurtenis van hoofdstuk 3 meer in de begintijd van de regering van Nebukadnezar te plaatsen, dit hoofdstuk geeft aanwijzingen dat we ons in een latere tijd bevinden. De indruk wordt gewekt dat het rijk rust en vrede kent en de veroveringsoorlogen voorbij zijn. Of we daaronder ook de verovering van Egypte mogen rekenen is de vraag. De onderwerping van dat land vond namelijk in 570 v. Chr. plaats na een eerdere veldtocht in 572. Dat betekende trouwens niet dat alles voortaan pais en vree was, want er is een bericht over een veldtocht van Nebukadnezar tegen Egypte in het 37e jaar van zijn regering, d.i. het jaar 568 v. Chr. Als we van de onderwerping in 570 v. Chr. uitgaan, heeft het herstel van Nebukadnezar in zijn koninklijke waardigheid dan in 563 v. Chr. plaatsgevonden; dat is betrekkelijk kort voor het einde van zijn regering en is moeilijk te verenigen met de uitspraak 'uw koningschap zal bestendig zijn' (vs. 26). We zullen deze geschiedenis dus wel een aantal jaren vóór 570 v. Chr. moeten dateren.

Die op de gehele aarde wonen: Een soortgelijke uitdrukking komen we tegen in Dan. 2:39 en Luk. 2:1. Hiermee is niet onze hele aardbol bedoeld maar het toenmaals bekende en beheerste gebied. De uitdrukking 'hen die op de aarde wonen' is heel kenmerkend voor het boek de Openbaring (3:10; 6:10; 8:13; 11:10; 13:8, 12, 14; 14:6; 17:2, 8). Ook daar hebben we kennelijk te doen met wat we de 'profetische aarde' noemen, dat deel van de aarde waar de profetie zich afspeelt. De heerschappij van het beest is namelijk niet een allesomvattende wereldheerschappij. Er worden immers nog van andere koningen en andere rijken gesproken (denk aan Openb. 16:12).

Maar deze uitdrukking heeft in dat boek niet alleen een plaatsbepalende betekenis, maar ook een morele. Het gaat om mensen die niet anders leven dan voor het aardse; 'hier en nu' is hun levensdevisie.

Deze aankondiging hier in Dan. 4 is 'uitgebreider' dan die in 3:29. Dat ondersteunt de gedachte dat we hier met een gebeuren uit een vrij wat latere tijd te doen hebben.

Uw vrede zij groot: Dit is een gebruikelijke groet (zie 6:26; Ezra 4:17, vgl. Ezra 5:7; Esther 9:30). Zo beginnen de brieven in het Nieuwe Testament ook met een groet. De woorden 'genade' en 'vrede' hebben daar echter een geestelijke strekking. Ze zien op de genade, die God altijd door aan de gelovigen wil bewijzen - naast de genade die we eens voor altijd als zondaar ontvingen bij onze bekering - en op de vrede van God, die ons hart regeert als we tenminste vol vertrouwen de weg met de Heer gaan - dit naast de vrede met God, die we eens voor altijd hebben ontvangen toen we op grond van geloof gerechtvaardigd werden (vgl. Fil. 4:7 met Rom. 5:1).

Nebukadnezar daarentegen bedoelt met de vredegroet niet meer dan dat er vrede voor zijn onderdanen mag zijn en zij rust mogen genieten. Ware vrede onder de volken is echter een utopie zolang de tijd, door het statenbeeld aangeduid, voortduurt. Toen Joram Jehu tegemoet ging en vroeg: 'Is het ook vrede Jehu?', antwoordde deze: 'Wat vrede, zolang de hoererijen van uw moeder Izebel en haar vele tovenarijen voortduren?' (2 Kon. 9:21, 22). Met een variant hierop kunnen we zeggen dat er geen vrede op aarde kan zijn, zolang de macht in handen van zondige mensen is, die deze macht gebruiken tot vergoding van zichzelf en van de staat. Ware vrede op aarde zal pas gevestigd worden als Hij van wie de engelen spraken in de velden van Efratha de macht zal overnemen en Hij zijn rijk

zal stichten in gerechtigheid. Ondertussen is er vrede beschikbaar in de zin zoals we hiervoor bespraken. Vrede door 'het bloed des kruises' voor elk die gelooft.

4:2, 3

Het heeft mij behaagd de tekenen en wonderen die de allerhoogste God aan mij gedaan heeft te verkondigen; hoe groot zijn zijn tekenen en hoe machtig zijn wonderen! Zijn koningschap is een eeuwig koningschap, en zijn heerschappij van geslacht tot geslacht!

De verzen tekenen de houding van de koning.

Hoewel hijzelf mede onderwerp van de proclamatie is en zijn herstel uniek, geeft hij toch alle eer aan God en spreekt hij over Diens grootheid. We kunnen hier enigszins een vergelijking trekken met Mark. 5:19: de eertijds bezetene moest in zijn omgeving vertellen de grote dingen die God aan hem gedaan had. Kenmerkend is de titel 'allerhoogste' God, die we al eens eerder tegenkwamen (3:26). Van zijn hoogheid boven alles en allen is Nebukadnezar nu goed overtuigd.

Tekenen en wonderen: Hoewel deze woorden vaak op dezelfde zaken betrekking hebben is er toch een onderscheid tussen beide. Een teken kan een wonder zijn maar hoeft dat niet te wezen.

Als in Luk. 2:12 gesproken wordt over het teken van een kindeke in doeken liggend in een kribbe dan is dat op zichzelf geen wonder. (Dat Christus als Zoon van God mens werd is natuurlijk wel een wonder). Het is slechts een kenteken. Hetzelfde hebben we in Luk. 22:10 waar de man met de kruik op het hoofd een kenteken voor de discipelen is. Omgekeerd heeft een wonder bijna altijd iets kenmerkends, iets tekenends in zich. Belangrijk in dit opzicht is 2 Kor. 12:12 waar gezegd wordt: 'De tekenen van een apostel zijn bij u verricht met alle volharding, door tekenen, wonderen en krachten'.

De zin is dat de daden die Paulus verrichtte en ook het effect van zijn prediking hem kenschetsen als apostel van de Heer. Vergelijk voor deze uitdrukkingen nog Hand. 2:43; 5:12 en Rom. 15:19.

Over het verrichten van tekenen wordt voor het eerst in Ex. 4:8, 9 en 30 gesproken. Het betreft daar de tekenen waarmee de dienst van Mozes in Egypte gepaard ging. Op deze tekenen die God in Egypte verrichtte, gaat Asaf in Psalm 78 uitvoerig in. Daartegenover staan de tekenen die de Egyptische tovenaars verrichten en die dienen om de God van Israël te weerstaan. Aan de komst van de Messias en de Messiaanse heilstijd werd in de profetie (zie Jes. 35:5, 6; 61:1, vgl. Luk. 4:19 en Matth. 11:5) ook het verrichten van tekenen verbonden. Belangrijk is in dit verband de vermelding in Hand. 2:22 dat Jezus Christus *bevestigd is* door krachten en wonderen en tekenen. Wonderen en tekenen hebben - waar God ze nodig acht om te geven - een bevestigende, medegetuigende functie (vgl. Mark. 16:20 en Hebr. 2:3,4). Het optreden van de 'mens van de zonde', de antichrist, zal ook gekenmerkt worden door 'allerlei kracht en tekenen en wonderen'. Hij is de grote nabootser van Christus. Het zijn echter 'tekenen der leugen'. Ze dienen niet om de waarheid ingang te doen vinden maar de leugen van de antichrist dat hij de verlosser is (zie 2 Thess. 2:1-12).

Helaas begeren de Joden nog steeds tekenen (1Kor. 2:22) en gaan ze voorbij aan de tekenen die Jezus Christus gedaan heeft en aan Hem, die in Zichzelf en in zijn dood en opstanding het grootste teken is (vgl. Matth 12:38-42). Helaas echter doen velen uit de volken hetzelfde.

Hierbij kan ik het niet laten een oproep van H. A. Ironside (1945, p.65) door te geven:

En nu zou ik even heel persoonlijk willen worden en een paar vragen na aan het hart van iedere luisteraar willen leggen. Kunt u iets vertellen over de tekenen en wonderen die de hoge God ten opzichte van u gewerkt heeft? Bent u verootmoedigd door een blik op uzelf als een verloren, onwaardige zondaar? Hebt u die plaats ingenomen - de enige plaats waar u recht op hebt - en hebt u erkend onrein en onwaardig te zijn en volkomen afhankelijk van soevereine genade? En weet u wat het betekent om tot God te vliesen voor redding, tot dezelfde God tegen wie u gezondigd hebt!? En weet u wat het is om in zijn Zoon, onze Here Jezus Christus een schuilplaats gevonden te hebben voor het oordeel dat uw zonden verdienen?

Allerhoogste God: Zie 3:26; 4:17,24,25,32,34; 5:18, 21; 7:25 en Gen. 14:18,19,20,22. Om de eer van God als de Allerhoogste gaat het in dit hoofdstuk.

Eeuwige koningschap: Dit koningschap duidt op de algemene regering van God over deze wereld zoals we die o.a. in Psalm 93 beschreven vinden (zie ook Dan. 6:27).

Het gaat Nebukadnezar er namelijk ook om Gods regeringsdaden in zijn eigen leven te verkondigen. Als hij zegt dat de heerschappij van God van geslacht tot geslacht is heeft hij daarbij ongetwijfeld niet alleen het oog op de toekomst maar ook op het verleden gericht, o.a. dat God hem het koningschap heeft toebedeeld. Maar zijn woorden gaan terug tot op het moment dat Gods regering over deze aarde, over het mensengeslacht begon, en die zal eeuwig voortduren.

We moeten dit regeren dus niet verwarren met het koninkrijk waarover in Dan. 2:44 gesproken wordt. Dat ziet namelijk op de specifieke Messiaanse regering van Jezus Christus, de Zoon des Mensen. Wel is ook die regering in de algemene regering van God begrepen. De woorden van Dan. 2:44 kunnen de koning dan ook best voor de aandacht gestaan hebben, maar zijn uitspraak is niet tot de daar bedoelde heerschappij beperkt. Merk overigens de overeenkomst op met Ps. 145:13. Wat Gods Geest tot uitdrukking brengt door de mond van David, de man naar Gods hart onder Israël, brengt de Geest ook tot uitdrukking door een heidens vorst die de grootheid van Davids God heeft leren kennen.

4:4-6

Ik, Nebukadnezar, bevond mij rustig in mijn huis en in goede welstand in mijn paleis. Daar zag ik een droom, die mij verschrikte, en droombeelden op mijn legerstede en gezichten die mij voor ogen kwamen, verontrusten mij. Toen werd door mij bevel gegeven, dat men al de wijzen van Babel tot mij zou brengen, opdat zij mij de uitlegging van de droom zouden bekendmaken.

De koning gaat nu verhalen wat er is gebeurd. Hij legt er de nadruk op dat hij zich rustig in zijn paleis bevond in goede welstand. Er waren dus geen bijzondere omstandigheden, die het ontvangen droomgezicht kunnen verklaren.

Ten aanzien van het begrip 'rustig' kunnen we twee zijden belichten. Enerzijds duidt het erop dat Nebukadnezars heerschappij goed gevestigd is. Hij hoeft niet meer met zijn leger er op uit. Dat is menselijk gezien de gunstige zijde.

Anderzijds kan een periode van rust en voorspoed gevaarlijk zijn. Het is de achtergrond van de zonde van Sodom (Ezech. 16:49). Hoe licht wil de mens de rust gebruiken voor dingen die niet goed zijn. We zien het bij David. Hij blijft rustig thuis terwijl Joab met het leger is uitgetrokken, maar die 'ledigheid' wordt hem noodlottig, hij valt in het grote kwaad met Bathseba en laat Uria omkomen. Zo is het ook met Nebukadnezar. Met dit verschil dat deze koning tevoren door een droom een waarschuwing krijgt.

Van de droom staat geschreven dat de koning er door verontrust werd. Dit tekent het contrast met vers 4. Het is met de rust van de koning gedaan. We zullen zien dat ook zonder uitleg de droom al verontrustend is. Nebukadnezar laat daarop wijzen halen om hem de droom uit te leggen.

Ik, Nebukadnezar: na de inleiding gaat de koning verder in de ikvorm. Het persoonlijke van dit getuigenis komt daardoor sterk uit!

In goede welstand: letterlijk 'groenende', vgl. Hos. 14:9, zie ook Joh. 15:32; Spr. 11:8; Pred. 2:16; Hoogl. 1:16; Jes. 66:14; niet overal hetzelfde woord in het oorspronkelijke, maar wel dezelfde gedachte van floreren, uitspruiten, er goed bijstaan, vgl. Ps. 1:3; 37:35; 52:10; 92:15; Jer. 11:16,17; 17:8.

Droom, droombeelden: zie 1:17; 2:1, 19.

Wijzen brengen: zie 2:2; 5:7

4:7, 8

Daarop kwamen de geleerden, de bezweerders, de Chaldeeën en de waarzeggers, en ik vertelde hun de droom, maar zij konden mij zijn uitlegging niet bekendmaken. Doch ten laatste kwam tot mij Daniël, naar de naam van mijn god Beltsazar genoemd, in wie de geest der heilige goden woont, en ik vertelde hem de droom.

De wijzen falen nu zelfs in het geven van de uitleg van de droom. Hun vlotte toezegging bij de vorige droom gedaan (2:4, 7) blijkt dus niet betrouwbaar te zijn. Tenslotte komt dan Daniël en hoewel Nebukadnezar dit schrijft ná de gebeurtenis die nu volgt, is hij van alle heidense smetten nog niet verlost; hij spreekt over 'mijn god' en 'in wie de geest der heilige goden woont'.

Tenslotte: Het is bevreemdend dat de koning niet direct Daniël laat komen; deze was toch tot hoofd van de wijzen gesteld, omdat hij in tegenstelling met de wijzen wél de droom van het beeld had kunnen uitleggen (2:48). Moeten we zeggen dat de mens hardleers en eigenzinnig is en van de geschiedenis slechts weinig leert? Ook niet van Gods geschiedenis met de mens?

Het is ook mogelijk dat Nebukadnezar eerst de geleerden 'van lagere orde' geconsulteerd heeft om als die niet slaagden het 'hogerop' te zoeken. Vers 9 bewijst namelijk dat hij Daniël niet vergeten is; hij noemt zijn positie als hoofd van de wijzen en hij drukt ook uit dat hij van diens kundigheid volkomen overtuigd is. Dan is hij hardleers wat betreft de gebleken onkunde van de heidense wijsgeeren. Kenmerkend is, dat hij niet eist dat de droom hem verteld wordt. Dat zou er op kunnen wijzen, dat hij in het geval van de droom van het statenbeeld inderdaad de droom niet meer wist. Het is ook mogelijk dat de koning bij het ouder worden bezonnener is geworden en minder neiging heeft de zaken 'op scherp' te zetten.

Anderen opperen dat Daniël in de oproep van vers 6 begrepen was, maar eerst kwam (of naar voren kwam) toen de onmacht van de heidense wijzen opnieuw openbaar geworden was. Dit tot meerdere eer van God en in overeenstemming met het woord: 'Zij die geloven haasten niet' (Jes. 28:16).

Geleerden, enz.: zie 2:2 'Chaldeeën' ziet hier weer op een klasse van de wijzen van Babel en niet op een bevolkingsgroep.

Konden niet: Aangezien het woord 'kunnen' in de grondtekst ontbreekt achten sommigen het mogelijk dat de wijzen geen uitleg wilden geven omdat ze aanvoelden dat de droom een ongunstige betekenis had (Maffer, p.176). Het lijkt echter meer voor de hand liggend dat hier 'kunnen' moet bijgedacht worden. Het niet geven van een uitleg was immers een nog riskantere zaak dan het geven van een ongunstige uitleg. Bovendien staat er in vs. 18 wel dat de wijzen het niet *kunnen*.

Daniël: Merkwaardig genoeg duidt Nebukadnezar de joodse balling niet alleen aan met de naam die hij hem gegeven heeft, maar ook en zelfs eerst met diens Joodse naam. Mogen we daarin een erkenning zien van de kant van de koning dat hij voor de uitleg van de droom afhankelijk was van een balling uit het volk van God wiens grootheid hij had leren erkennen? Dit nog eens in tegenstelling tot de visie van H. Veldkamp (zie bij vs. 1).

Naar de naam van mijn God: dit woord bevestigt dat de nieuwe naam van Daniël (en dat geldt ook voor die van zijn vrienden) gewijd is aan de afgod Bel of Mardoek. Deze toevoeging bij 'Beltsazar' was niet direct nodig, de vermelding van Daniëls Babylonische naam ligt echter voor de hand; zo immers kende men hem aan het hof en in Babylon.

In wie de geest . . . woont: zie ook vs. 9; vgl. Gen. 41:38.

Gezichten: zie 1:17; 2:19.

4:9

Beltsazar, gij hoofd der geleerden, van wie ik weet, dat de geest der heilige goden in u woont, en dat geen enkele verborgenheid u moeite veroorzaakt, vertel mij de gezichten van mijn droom die ik gezien heb, namelijk de uitlegging daarvan.

De koning spreekt Daniël aan als hoofd der geleerden en laat die groet gepaard gaan met een aantal opmerkingen die bewijzen dat Nebukadnezar het eerder gesproken woord van Daniël (2:27,28,30) niet erg tot zich heeft laten doordringen. Wij kunnen dat de koning moeilijk kwalijk nemen, want hoe dikwijls vervallen we in dezelfde fout.

4:10-12

Wat de gezichten betreft, die mij op mijn legerstede voor ogen kwamen, ik zag: er stond een boom midden op de aarde, van grote hoogte; die boom was groot en sterk, zijn hoogte reikte tot aan de hemel, en hij was te zien tot aan het einde van de gehele aarde; zijn loof was schoon en zijn vrucht

zo overvloedig, dat hij voedsel bood voor allen; onder hem zocht het gedierte des velds schaduw en in zijn takken nestelde het gevogelte des hemels, en al wat leeft, werd door hem gevoed.

Zag de koning in de vorige droom een geweldig groot beeld, nu ziet hij een machtige boom, die een centrale plaats - 'midden op de aarde' - inneemt. Het is een vruchtboom, die rijkelijk voedsel geeft en waarvan het loof beschuttende schaduw verspreidt.

Op de verschillende hier genoemde onderdelen willen we apart ingaan.

Een boom: In de Schrift is een boom een gebruikelijk zinnebeeld van de mens in zijn natuurlijke kracht en grootheid. Daarentegen stelt gras de mens voor in zijn geringheid en vergankelijkheid (Ps. 37:2; 90:5; 103:15; Jes. 40:6-8; 1Petr. 1:24). Vooral de ceder van de Libanon dient om de mens in zijn natuurlijke kracht uit te beelden (Ez. 31:3-9, 18). Soms wordt voor een rijk het beeld van een woud gebruikt (Jes. 10:18,19; Ez. 17:24). Zo'n ceder is echter wankelbaar; hij staat niet eeuwig vast. Om de vastheid van de dingen Gods voor te stellen wordt het beeld van de berg gehanteerd. We zagen dat al in Dan. 2 en zien het ook in Jes. 2:2.

Het beeld van de boom vinden we echter in gunstige zin in Ps. 1:3 en 92:13. Het gaat dan om mensen die niet uit zichzelf groot zijn en zich daarop verheffen, maar om hen die aan de waterbeken geplant zijn: zij laten zich voeden door Gods Woord en worden door Hem gezegend. Die gunstige zin bij vruchtbomen komt ook uit bij de fabel die Jotham, de zoon van Gideon, de burgers van Sichem voorhoudt (Richt. 9:7-20). De les van die fabel heeft ook met ons onderwerp wel aanknopingspunten. De olijfboom wil zijn vettigheid (olie) niet prijsgeven om een hoge positie boven de bomen in te nemen; de vijgeboom zijn zoetigheid en goede vruchten niet; en de wijnstok zijn most (wijn) niet. Ze willen nederig vrucht voortbrengen voor God en de mensen (denk aan Richt. 8:23). Alleen de doornstruik (zie Gen. 3:17), - de mens die onvruchtbaar is en gekarakteriseerd door zonde - verkiest de hoge positie wel (dat ziet op Abimelech) en verbeeldt zich 'schaduw' te kunnen geven (Richt. 9:15; zie Dan. 4:12). Hij werd echter met vuur verbrand.

Bij een vruchtboom komt het er in de eerste plaats op aan dat hij vrucht geeft. Is dat niet het geval dan mag er uitstel zijn met kans op blijven bestaan. Maar als hij onvruchtbaar blijft, dan volgt oordeel (Luk. 13:9, vgl. Matth. 21:19). Voor ons als gelovigen is het dus zaak eenvoudig en nederig te blijven en vrucht voort te brengen. Niet te streven naar hoge dingen, maar trouw te zijn op de plaats waar God ons stelt, welke plaats dat ook is.

In Matth. 13:31, 32 wordt het koninkrijk der hemelen vergeleken met een mosterdzaadje dat tot een grote boom wordt. Enerzijds stelt ons dat de groei van het koninkrijk voor, maar onverdeeld gunstig is deze gelijkenis toch niet bedoeld. De plant groeit als het ware boven proporties, uit zijn kracht. De vogels die in zijn takken nestelen bevuild hem en zijn een beeld van het kwaad (zie Matth. 13:4 en 19). De gelijkenis van het zuurdeeg werkt de doorwerking van het kwaad nader uit.

Waar de mens zich op zijn grootheid verheft, moet God hem vernederen (Jes. 2:11). Dat komt ook in deze droom uit .

. . . reikte tot aan de hemel: De boorn stak tot in de wolkenhemel. Een dergelijke gedachte hebben we ook in Gen. 11:4 waar bedoeld is dat de toren tot in de wolken zou reiken en van heinde en ver te zien zou zijn, zodat er een geweldig verenigingspunt ontstond. In dit laatste geval zal de gedachte aan contact met de goden een rol meegespeeld hebben.

Hoogmoed en ongehoorzaamheid, gepaard met afgoderij, is de eerste zonde van Babel geweest, en ze is het in de dagen van Nebukadnezar nóg.

Al wat leeft werd door hem gevoed: Wat in Dan. 2:38 is uitgesproken wordt hier in beeldrijke taal herhaald. De grootheid van het Babylonische rijk van Nebukadnezar en de rust en zegen die zijn jarenlange heerschappij meebracht voor de mensen wordt hier onmiskenbaar aangeduid. Er zijn diverse inscripties van de hand van Nebukadnezar waarin hij zijn goedgunstigheid ten opzichte van zijn onderdanen vermeldt. Zo luiden zijn woorden bijv.:

Ik maakte dat land (Libanon, JGF) gelukkig en roeide zijn vijand overal uit. Al zijn verstrooide inwoners leidde ik terug naar hun neerzettingen . . . Ik deed de inwoners van de Libanon in veiligheid samenwonen en liet niet toe dat iemand hen opjoeg. Met het oog daarop dat niemand hen enig leed

zou bezorgen richtte ik (daar) een stela op (die) mij (toont als) eeuwig koning . . . (J.B. Pritchard, p.307).

4:13-16

Ik zag in de gezichten die mij op mijn legerstede voor ogen kwamen, en zie, een wachter, een heilige, daalde uit de hemel neer; hij riep luide en sprak aldus: Houwt de boom om en kapt zijn takken, stroopt zijn loof af en verstrooit zijn vruchten; het gedierte vliede onder hem weg en het gevogelte uit zijn takken; laat echter zijn wortelstomp in de aarde staan, en wel omsloten door een band van ijzer en koper, in het jonge groen van het veld; en door de dauw des hemels worde hij bevochtigd en hij hebbe met het gedierte zijn deel aan het gras der aarde; zijn hart worde veranderd, zodat het niet meer een menshart is; een dierenhart worde hem gegeven; en zeven tijden zullen over hem voorbijgaan.

Nebukadnezar ziet dan in zijn droom hoe er een wachter, een heilige neerdaalde uit de hemel. Deze kondigt het oordeel over de boom aan. Van de grootheid blijft niets over, van vruchtdragen evenmin en de beschermende functie verdwijnt ook. Toch is er geen sprake van totale ontworteling en vernietiging. De wortelstomp moet in de aarde blijven staan, maar wel zó afgesnoeid dat er van uitspruiten geen sprake meer is.

Het beeld gaat daarna over van een boom op een levend wezen; want er is sprake van deel hebben aan het gras der aarde. Het gaat dus om een grazend dier, maar dat dier was oorspronkelijk geen dier maar een mens. Er staat immers dat het menshart in een dierenhart veranderd wordt. Er vindt dus een verandering van geaardheid plaats, de mens om wie het gaat zal zich gaan gedragen als een dier! (zie voor een verandering in tegengestelde zin Dan. 7:14 en voor één in geestelijke zin Ezech. 36:26, 27).

Een wachter: Dit woord komt alleen hier en in vers 17 en 23 voor. De toevoeging ‘heilige’ en ‘die nederdaalde uit de hemel’ maken duidelijk dat het om een engel gaat. Wanneer er sprake van is dat God ‘neerdaalt’ (Gen. 11:5; 18:21) moeten we ook aan het neerdalen van een engel (eventueel de Engel des Heren) denken. Hier is het een engel met een toeziende, bewakende taak. We kunnen ons voorstellen dat deze engel in het droombeeld bij de wortelstomp is blijven staan. Vergelijk hiervoor Gen. 3:24.

Een heilige: Aalders en De Groot voeren de volgende teksten uit het Oude Testament aan om te versterken dat het hier om een engel gaat: Deut. 33:2; Job. 5:1, 15:15; Ps. 68:6, 8; Zach. 14:5). Daarbij is de eerste tekst niet al te sterk omdat er niet staat ‘tienduizenden heiligen’ (zelfst. nmw.) maar ‘heilige tienduizenden’. Job 5:1 is dubieus; Job 15:15 heeft meer zeggingskracht, maar dan moet alle nadruk op het verband met de volgende uitspraak in dat vers gelegd worden.

In plaats van Ps. 68:6, 8 zal Ps. 89:6 en 8 bedoeld zijn, waar het verband aangeeft dat het om engelen gaat. Zach. 14:5 is weer dubieus en wel in het licht van 1Thess. 3:13 waar dezelfde uitdrukking in het Nieuwe Testament voorkomt. In alle overige plaatsen in het Nieuwe Testament wordt met ‘heiligen’ namelijk altijd geduid op gelovigen in onderscheid met ‘heilige engelen’ dat op hemelwezens slaat.

Omhouwen: Dit woord wordt meerdere keren gebruikt als een gerichte aankondiging:

Jes. 10:33, 34; Jer. 22:7; Matth. 3:10; 7:19; Luk. 13:6-9. Zie de overeenkomst tussen wat hier beschreven staat aangaande Nebukadnezar en dat wat van Assur geschreven staat in Ezech. 31:3-14 (zie ook het lot van Egypte, beschreven in vs. 18).

Wortelstomp: Dat de wortelstomp mag blijven staan duidt op een mogelijk weer uitspruiten. Dat is een bekend beeld uit de Schrift. Het mooiste voorbeeld daarvan is Jes. 11:1,11 (vgl. 53:2) waar Jezus Christus aangekondigd wordt als een rijsje uit de tronk van Isaï (vgl. 6:13).

Een band van ijzer en koper: Moeten we dat zien als een middel om voortijdig uitspruiten te voorkomen of te belemmeren? Of gaat het beeld al over op dat van een dier dat ‘aan de ketting zit’? Of mogen we beide gedachten eraan verbinden?! De metalen herinneren aan de afgang van de macht in de vier wereldrijken. Geen goud maar ijzer en koper. Wel vernederend voor de vorst van het ‘gouden’ rijk om daarmee gekluisterd te zijn, hoe dat ook bedoeld mag wezen.

Overgang op ander beeld: De overgang van het beeld van de boom op dat van een dier is frappant. Zodra voor een bepaalde voorstelling een reeds gebruikt beeld te kort schiet, wordt een ander beeld ingevoerd. Dat komt ons westerlingen met ons rationele denken wat vreemd voor, maar we vinden het herhaalde malen in de Schrift.

Wanneer Paulus wil aangeven dat hij en de andere apostelen elkaars medewerkers in de dienst van God zijn en dat God de zegen op het werk moet geven, dan gebruikt hij het beeld van de landbouw en stelt hij de gelovigen als een ‘akker van God’ voor. Maar als hij daarna op de verantwoordelijkheid van iedere arbeider wil wijzen om goed werk te leveren dan gaat hij *in hetzelfde vers* over op een ander beeld: bouwen aan een gebouw. En dan zegt hij zonder verdere verklaring of onderbreking: ‘Gods gebouw bent u’ (zie 1Kor. 3: 9). Hetzelfde doet Petrus in 1Petr. 2:5 waar hij de gelovigen zowel een huis als een priesterschap noemt en dat ook in één enkele zin achter elkaar. Deze flexibiliteit van de Schrift in het gebruik van beelden moet ons niet verbazen of in de war brengen, we moeten haar bewonderen.

Hart: Het hart is de pomp die het bloed tot in alle delen van het lichaam drijft en waar het lichaam zijn bestaan aan te danken heeft. In figuurlijke zin wordt over het hart van de mens gesproken als het centrum van zijn ‘ik’, van waaruit hij beheerst wordt. Van het hart uit zijn ‘de uitgangen des levens’. De letterlijke en de geestelijk-figuurlijke zin corresponderen met elkaar.

Zo wordt er ook gesproken over de ingewanden als het centrum van de gevoelens. Het zijn de organen waar het voedsel verteerd en opgenomen wordt. Figuurlijk gezien spreken de ingewanden van wat iemand geestelijk tot in zijn diepste wezen beroert. *De nieren* zijn zuiveringsorganen; in figuurlijke zin spreken de nieren dan ook van zuivering en zuiverheid, oprechtheid.

Zeven tijden: Hiermee zijn zeven jaren bedoeld. Bij de bespreking van Dan. 7:25 komt deze gelijkstelling ter sprake. De tijdaanduiding, ‘zeven tijden’ is op zichzelf onbestemd. Het gaat om zeven tijdperiodes. Er kunnen weken, maanden en jaren mee bedoeld zijn. Met Darby, Kelly, Veldkamp e.a. ga ik ervan uit dat de meest voor de hand liggende veronderstelling is, dat de geestesziekte van de koning zeven jaren geduurd heeft. Het gebruik van het begrip ‘tijden’ in Dan. 7 en andere schriftplaatsen geeft aan hoe we het hebben op te vatten. Ook hierin verklaart de Schrift zichzelf.

4:17

Dit bevel berust op het besluit der wachters en deze zaak op het woord der heiligen, opdat de levenden mogen weten, dat de Allerhoogste macht heeft over het koningschap der mensen en dat geeft aan wie Hij wil, ja zelfs de nederigste onder de mensen daarin aanstelt.

Dit gebeuren ligt vast in het besluit dat in de hemel genomen is. In dit vers wordt echter niet meer van één wachter, één heilige gesproken, maar van meerdere wachters en meerdere heiligen. We kunnen hier bij het begrip heiligen moeilijk aan mensen denken, zoals in het Nieuwe Testament het geval is en zullen er net als in vers 13 en 23 engelen onder te verstaan hebben. Het is niet erg aanvaardbaar dat ontslapenen in de tijd tussen sterven en opstanding ingeschakeld zouden zijn in Gods regering.

Het bevel betekent echter niet dat alles wat hier beschreven is per se in vervulling zal moeten gaan. Bij de uitleg wordt dat duidelijk gemaakt door Daniël zelf.

Het doel van heel dit gebeuren wordt aan Nebukadnezar meegedeeld, zelfs zonder dat hij de precieze uitleg weet. Het gaat over het verlenen van koninklijke macht door de Allerhoogste God en Hij alleen geeft de macht aan wie Hij wil. En om de mens elke reden tot zelfverheffing af te snijden en hem te verootmoedigen, stelt Hij zelfs de nederigste onder de mensen daarin aan. Dit beginsel dat alle macht en gezag van God komt treffen we ook aan in het woord van de Heer gericht tot Pilatus (Joh. 19:11).

Daarop berusten ook alle voorschriften om aan de overheid gehoorzaam te zijn (Rom. 13:1-7; Tit. 3:1; 1Petr. 2:13; Spr. 24:21). We bespraken dat uitvoerig in hoofdstuk 3.

Het doel van dit handelen van God (met Nebukadnezar) is dus heel positief. Zo is het handelen van God altijd. De Here tuchtigt niet in willekeur en doelloos. Het doel is hier niet slechts dat de door de boom voorgestelde persoon (voelt Nebukadnezar aan dat Hij daarmee bedoeld is?) de absolute soe-

vereiniteit van God zal leren kennen, maar dat ‘de levenden dat erkennen’. Kennelijk heeft de koning dat laatste goed begrepen en vandaar deze proclamatie die het hele rijk rondgaat. De koning heeft de les goed geleerd. Mochten wij ook zulke ‘leerlingen’ zijn!

Besluit der wachters: Dit vers 17 getuigt misschien ook nog van een heidense ‘smet’ bij de koning. Volgens de heidense voorstelling werd het lot van de mensen bepaald door een raad van goden. Het lijkt of dit verscholen zit in de weergave die Nebukadnezar van de woorden van de engel geeft. In ieder geval spreekt Daniël anders. Hij noemt het besluit van de Allerhoogste (vs. 24).

Allerhoogste: zie 3:26.

De nederigste . . . aanstelt: denk aan het woord van Maria in Luk. 1:52, vergelijk daarbij 1Sam. 2:6-8 als ook Ps. 107:40, 41; 113:7; 147:6. Degene die zich het meest vernederd heeft, is Jezus Christus. Hij werd niet alleen mens maar werd de gesmade en verafschuwde onder de mensen (Jes. 48:7; 52:14; 53:2). Ja, Hij vernederde zich tot de dood, de dood aan het kruis (Fil. 2:6-8). Daarom zal God Hem op het hoogst verhogen (Jes. 52:13; 53:12) en Hem de naam geven die boven alle naam is (Fil. 2:9-11).

4:18

Deze droom heb ik, koning Nebukadnezar, gezien; gij nu, Beltsazar, zeg mij de uitlegging, omdat alle wijzen uit mijn koninkrijk mij de uitlegging niet kunnen bekend maken; doch gij zijt er toe in staat, daar de geest der heilige goden in u woont.

De koning herhaalt nu dat de wijzen hem niet kunnen helpen en vraagt Daniël om uitleg. Hij erkent dat Daniël iets bijzonders is, wat hij echter omschrijft in heidense termen in plaats van in de zin zoals Daniël hem dat had voorgelouden (Dan. 2:28, 30).

Zonder de uitleg nauwkeurig te kennen kon de koning al wel weten dat het om zo’n ernstige zaak als het bezit of verlies van het koningschap ging. We kunnen zijn verontrusting nu dus wel goed begrijpen.

4:19

Toen stond Daniël, wiens naam Beltsazar is, voor een ogenblik verbijsterd en zijn gedachten verontrusten hem. De koning zeide: Beltsazar, laat de droom en de uitlegging u niet verontrusten. Beltsazar antwoordde: Mijn heer, moge de droom hun gelden die u haten, en zijn uitlegging uw tegenstander.

Zoals gezegd gaat de schrijver hier op de derde persoon over. Dit is ook wel begrijpelijk omdat nu Daniël optreedt en het tweegesprek tussen Daniël en de koning wordt weergegeven.

Als Daniël de droom gehoord heeft, staat hij verbijsterd en ook hij is verontrust (zie vers 5). Dit laat zien dat de profeet een gevoelig man is. Hij ziet het verschrikkelijke lot, dat de koning wacht, vóór zich en hij leeft daarin met Nebukadnezar mee. Zo zullen ook wij bedenken wat goed en nuttig is voor de mensen en meelevende tonen met alles wat hen aan moeite en leed overkomt. Heel in het bijzonder moet ons hun eeuwig lot aangaan. Dat moet ons er toe aanzetten het evangelie op zo ruim mogelijke schaal te verkondigen of door onze steun te laten verkondigen. We hebben echter onze directe omgeving als eerste zendingsgebied!

De koning merkte de ontroering bij Daniël en wekt hem op zich niet te laten weerhouden. Voor Daniël is het nu zaak precies te vertellen wat de betekenis van de droom is (vgl. 1Sam. 3:15-18).

Hoe gemakkelijk zou hij de boodschap wat kunnen afzwakken om de koning naar de mond te praten (vgl. 1Kon. 22:13); want hoe zal de vorst op zo’n ontzettende boodschap reageren? De profeet is echter uit het goede hout gesneden en laat zich door dit soort overwegingen niet beïnvloeden. Als het gaat om de evangelieboodschap zien we Paulus een dergelijke onwrikbare houding innemen (Gal. 1:10). Deze mannen Gods zijn ons daarin tot voorbeeld. Maar de waarheid zeggen is één ding; ze op de juiste wijze en in de juiste gezindheid meedelen is een tweede. ‘De waarheid mag gezegd worden’ luidt een bekend gezegde, en sommigen verschuilen zich daar achter om iemand met de waarheid de grond in te boren. Er is evenwel een ander gezegde: ‘Het is de toon die de muziek maakt’ - en daar hebben we óók rekening mee te houden.

Daniël laat uitkomen hoe ernstig zijn boodschap is en hoe het lot van de koning hem aan het hart gaat door de tegenstanders van de vorst dit lot toe te wensen.

Daniël wiens naam Beltsazar was: hier net als in vers 8 de dubbele benaming voor de profeet. Dat pleit er voor dat dit ook een deel van de proclamatie is geweest door de koning opgesteld. Anderen zeggen dat het voor het tegendeel pleit. In Beltsazar, dat we in het Chaldeeus moeten lezen als *balat spar oessoer*, komt de naam *bel* namelijk niet voor.

Dit is echter geen argument. Beltsazar betekent: ‘bescherm de koning’ en ongenoemd is hier toch bedoeld dat een god de koning beschermen moet. Anderen zeggen dat in de Chaldeeuse lezing van de naam wel de naam ‘bel’ voorkomt (zie Aalders, p.95).

In de aanspraak wordt door Nebukadnezar net als in het begin (zie vs. 9) alleen de Babylonische naam gebruikt. Dat is begrijpelijk want met die naam werd de profeet aan het Hof aangesproken.

Voor een ogenblik: de statenvertaling heeft hier de exacte tijdweergave van ‘een uur lang’. E. J. H. van Leeuwen geeft daarom het volgende indringende commentaar (p.79): ‘En het stilzwijgen duurde voort, van de ene minuut op de andere, en de beklemming werd al zwaarder en zwaarder, en een benauwende onrust trilde in de lucht, en geen einde kwam er aan het onheilspellend stilzwijgen een uur lang. . .’ Vergelijk ook Openb. 8:1.

Nu is het best mogelijk dat een exacte tijdopgave hier niet gegeven is. Een uur zwijgen is een hele lange tijd! Maar ‘voor een ogenblik’ lijkt hier ook aanvechtbaar. ‘Een tijdlang’ was dan beter geweest.

Dat de oosterling lange perioden van zwijgen niet schuwde blijkt uit Job 2:13. Het zwijgen van Daniël zal dan ook beslist niet ‘een ogenblik’ geweest zijn.

Liefde tot ‘de vijand’: In het gedrag en het antwoord dat Daniël geeft komt liefde tot uiting voor hem, die toch de vijand van zijn volk was. We zien zo iets ook bij het slavinetje van Naman. Ze is bewogen met het lot van haar heer (2 Kon. 5:2, 3). In het geval van Daniël zullen we moeten inschakelen, dat Daniël in de wegvoering de hand van God gezien heeft en Nebukadnezar voor hem – zoals Jer. 25:9; 27:6 en 43:10 zeggen - hierin een dienstknecht van God was.

Heer: Het hier gebruikte woord is het Aramese *mare* dat we in het Nieuwe Testament vaak tegenkomen als aanspraaktitel voor de Heer Jezus. Het zit ook in het ons bekende woord ‘*maranatha*’ (= de Heer komt) (1Kor. 16:22).

Overgang op gebruik van de derde persoon: We willen daar nu nader op ingaan en eerst de andere voorbeelden van zo’n overgang onder ogen zien. David spreekt in 1Kon. 1:33-35 over zichzelf in de eerste persoon, maar in vers 33 zegt hij niet: ‘Neemt mijn dienaren’, maar ‘Neemt de dienaren van uw heer met u’. Hetzelfde komt enige malen voor in de brief die koning Arthasasta meegaf aan Ezra (Ezra 7:1226). De vorst schrijft daar over zichzelf in de ‘ik’-vorm. In vers 15 schrijft hij echter niet ‘dat door mij, Arthasasta, is gegeven (vgl. vs. 21), maar ‘dat *de koning* en zijn raadsheren, vrijwillig hebben geschonken’. Deze voorbeelden zijn heel goed te begrijpen. Zodra het gaat om een bepaalde verhouding te accentueren of een officiële handeling te benadrukken is het gebruik van de derde persoon beter geschikt. Het voorbeeld uit het Nieuwe Testament is daarin ook heel duidelijk.

In het gesprek dat Jezus Christus als Zoon met zijn Vader heeft gebruikt Hij de eerste persoon. Behalve in de uitspraak: ‘En dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enige waarachtige God, en *Jezus Christus* die U hebt gezonden’ (Joh. 17:8). Het betreft hier namelijk een min of meer officiële omschrijving van het eeuwige leven. De zending van Jezus Christus is hier in het geding. En over het eeuwige leven kan *nu* ook door anderen *in dezelfde bewoordingen* worden gesproken als de Heer dat heeft gedaan. Maar nu terug naar Daniël 4. Vanaf vers 19 tot en met vers 27 is er in de proclamatie een tweegesprek opgenomen, dat in de derde persoon gesteld veel beter weergegeven kan worden dan in de vorm ‘ik zei dit’ en ‘hij deed dat’ waarbij in de aanspraak dan nog de tweede persoon gebruikt moet worden (zie voor dit laatste vers 20 en 21). Daarna gaat vers 23 ook in de aanspraak over op de derde persoon, maar dat is niet vreemd. Daniël spreekt de koning met zijn titel aan waarbij in de mededelende zin van vers 25, gericht aan de koning, weer de tweede persoon gebruikt is tot vers 27 toe, waar we zowel de titel koning als de tweede persoonsvorm ‘U’ aantreffen. Dit loopt allemaal natuurlijk. Vanaf vers 28 ligt het echter anders. Vers 28 had in de trant van vers 1

en volgende verzen kunnen luiden: ‘dit alles overkwam mij’. Maar hier wordt tot en met vers 33 de derde persoon gebruikt. Nu beschrijven deze verzen wat er met de koning plaatsvond vlak voor en tijdens zijn krankzinnigheid. Door de derde persoon te gebruiken lijkt het alsof anderen objectief - over de koning schrijven, wat ze van hem hebben waargenomen. Daardoor wordt het feit versterkt dat Nebukadnezar zelf in die periode niets te vertellen had. De stijlform is hier wat dat betreft functioneel. De koning kan pas weer over zichzelf gaan spreken als ‘ik’ wanneer hij zijn ogen opheft (vs. 34).

Er zijn voor de wisseling in de persoonsvorm dus best goede redenen aan te voeren. En of Nebukadnezar zelf in die proclamatie die verandering heeft aangegeven of dat Daniël dat bij het overschrijven van de proclamatie gedaan heeft doet er minder toe.

4:20-22

De boom die gij gezien hebt, die groot en sterk was, welks hoogte tot de hemel reikte en die over de gehele aarde te zien was, welks loof schoon en welks vrucht zo overvloedig was, dat hij voedsel bood voor allen, onder welke het gedierte des velds huisde en in welks takken het gevogelte des hemels nestelde - dat zijt gij, o koning, die groot en sterk zijt geworden, wiens grootheid zo is toegenomen, dat zij tot aan de hemel reikt, en wiens heerschappij zich uitstrekt tot aan het einde der aarde.

Daniël herhaalt de droom woordelijk (zie 3:9-11), niet in een keer in zijn geheel maar stuksgewijze, waarbij hij elk onderdeel verklaart.

De uitleg begint met de verklaring van de boom, die ‘hoofdonderwerp’ van de droom is. ‘Die boom’, zo zegt Daniël, ‘dat zijt gij o koning’. De profeet windt er dus geen doekjes om. Hij zwakt de boodschap op geen enkele manier af (vgl. 2 Sam. 12:7).

4:23-25

Dat nu de koning een wachter, een heilige, heeft zien neerdalen uit de hemel, die zeide: Houwt de boom om en vernietigt hem, laat evenwel zijn wortelstomp in de aarde staan, en wel omsloten door een hand van ijzer en koper, in het jonge groen van het veld, en door de dauw des hemels worde hij bevochtigd, en zijn deel zij met het gedierte des velds, totdat zeven tijden over hem zijn voorbij gegaan. Dit is de uitlegging, o koning, en dit is het besluit van de Allerhoogste over mijn heer, de koning: men zal u verstoten uit de gemeenschap der mensen en uw verblijf zal wezen bij het gedierte des velds; men zal u gras te eten geven als de runderen en u door de dauw des hemels laten bevochtigen; en zeven tijden zullen over u voorbij gaan, totdat gij erkent, dat de Allerhoogste macht heeft over het koningschap der mensen en dat geeft aan wie Hij wil.

Ordelijk verhaalt de profeet de verdere uitleg. Het omhouwen van de boom ziet op het feit dat Nebukadnezar van de troon verwijderd zal worden en uitgestoten zal zijn uit de gemeenschap van de mensen. De koning zal zich als een beest voeden met gras en buiten in het veld vertoeven zonder beschutting.

Er liggen in de hier gegeven uitleg grote tegenstellingen verscholen. Nebukadnezar zal verstoten worden van de mensen en het verkeren aan het koninklijk hof dus niet meer genieten. Zijn verblijf zal voortaan bij de dieren zijn, waar de mens en Nebukadnezar in het bijzonder over gesteld is (Gen. 1:26; Ps. 8:6-7; Dan. 2:38).

Hij zal gras eten in plaats van de uitgelezen spijzen waarvan hoofdstuk 1 getuigt, en worden bevochtigd door de dauw des hemels: dus niet meer beschermt onder het paleisdak, maar een verblijf in de open lucht. Dit zal echter niet voorgoed zijn; het zal zeven tijden duren (d.i. zeven jaren; zie vs. 13-16 en Dan. 7:25 uitleg).

Er wordt nog een andere tijdsbepaling gegeven, en wel een morele. Het zal duren totdat de koning erkent, dat God, de Allerhoogste, de koninklijke eer geeft aan wie Hij wil. Nebukadnezar moet de waarheid leren van het woord ‘Door Mij regeren de koningen’ (Spr. 8:15).

4:26

Dat men echter zeide de wortelstomp van de boom te laten staan, betekent: uw koningschap zal bestendig zijn van het ogenblik af, dat gij erkent, dat de hemel de heerschappij heeft.

Dat herstel mogelijk is, blijkt ook uit het feit, dat de wortelstomp van de boom mocht blijven staan. Dat sprak al vanzelf, maar Daniël geeft het hier als uitleg en onderstreept nog eens dat de vernedering zal duren totdat de koning tot erkenning zal komen dat God regeert.

De hemel heeft de heerschappij: dit is een andere zegswijze voor: God regeert. Denk ook aan Luk. 15:18, 21 waar de verloren zoon deze uitdrukking gebruikt: 'Ik heb gezondigd tegen de hemel en voor u'. Met het eerste bedoelt hij dat hij tegen God gezondigd heeft. Zo ook betekent 'uit de hemel' (Matth. 21:25) 'uit God'. Waarschijnlijk is in Esther 4:14 met de woorden 'van andere zijde' ook aan de hemel, dus aan God, gedacht.

Volgens Maier (1982, p.188) zit achter het gebruik van het woord 'hemel' waar God bedoeld is, dat de Jood de naam van God niet aan de heidenen zou willen 'prijsgeven'. Dit is echter zeker niet de bedoeling van de Heer die de gelijkenis van de verloren zoon vertelt en dus deze uitdrukking gebruikt. Als Mattheüs de uitdrukking 'koninkrijk der hemelen' gebruikt is dat ook niet om die veronderstelde reden want hij gebruikt ook vijfmaal de term 'koninkrijk Gods'.

4:27

Daarom, o koning, laat mijn raad u welgevallig zijn: doe uw zonden teniet door rechtvaardigheid en uw ongerechtigheden door erbarming jegens ellendigen, of er misschien verlenging van uw rust wezen moge.

Daniël laat het niet bij de uitleg van de droom. Hij geeft de koning de goede raad zijn zonden te niet te doen door rechtvaardigheid en door zich te erbarmen over de ellendigen.

Betekent dit dat je je zonden kunt uitdelgen door een goede daad? Uit het Nieuwe Testament weten we heel duidelijk dat - wat de eeuwigheid aangaat - er geen enkele zonde door 'goede werken' ongedaan gemaakt kan worden. Er is alleen *rechtvaardiging op* grond van geloof in de Heer Jezus Christus die voor onze zonden het oordeel heeft ondergaan. 'Zonder bloedstorting is er geen vergeving' zegt de Schrift.

In Gods regeringsweg met de mensen hier op aarde is er echter wel uitdelging mogelijk. Ezech. 18 spreekt daar uitvoerig over. Als iemand boze werken heeft gedaan, maar tot inkeer komt en zijn leven verandert, dan gedenkt God aan zijn zonden niet, en wendt zijn straf van hem af.

We mogen aannemen dat Nebukadnezar - in latere jaren? - in zijn bestuur gefaald heeft om recht te betrachten en dat hij zich om de ellendige weinig bekommerd heeft. Vandaar dat Daniël hem oproept om dat te veranderen. Het gaat de profeet er niet om dat de koning de ene zonde met het andere goede werk zal uitdelgen, maar dat hij met de zonde zal breken en het goede zal doen (vgl. Ef. 4:28).

Rechtvaardigheid ziet hier op rechtvaardig handelen. Zo wordt van de bruid van het Lam gezegd, dat ze bekleed is met de gerechtigheden, dat zijn: de rechtvaardige daden, van de heiligen (Openb. 19:8). Ook de uitspraak: 'Past er echter voor op, dat u uw gerechtigheid niet doet voor het oog van de mensen' (Matth. 6:1) ziet op ons praktisch handelen, en als eerste wordt daarbij gewezen op het geven van aalmoezen, dus op de zorg voor armen. Die gedachte zit ook in de vermaning die Daniël de koning geeft want hij vervolgt met: 'erbarming jegens de ellendigen'.

Zowel in de wet als in de profeten wordt Israël opgeroepen naast de offers daden van praktische gerechtigheid te verrichten en daarbij wordt heel vaak de nadruk gelegd op de erbarming, het bewijzen van barmhartigheid aan de armen. Een Israëliet kon nooit op grond van de strikt voorgeschreven offerdienst zeggen dat het praktisch leven er niet zo op aan komt. Jezus Christus hekelt dat juist. Omgekeerd mocht een Israëliet ook niet op grond van teksten als Hos. 6:6 en Micha 6:7, 8 stellen dat de offerdienst waardeloos was en wel verzaakt kon worden. Voor ons geldt precies hetzelfde. Op grond van wat Jakobus schrijft over de goede werken mogen we niet stellen dat werken zonder geloof zaligmaken. Omgekeerd mogen we niet op grond van wat Paulus in de Romeinenbrief schrijft over de rechtvaardiging door het geloof stellen dat het niet aankomt op goede werken. Inderdaad berust de zaligheid op grond van het geloof. Maar echt geloof zal zich openbaren in het verrichten van goede werken, ofwel: gerechtigheid in de praktijk. De leer van de brief aan de Romeinen en die van Jakobus ontmoeten elkaar in feite in Ef. 2:8, 9 waar van twee soorten werken

gesproken wordt. De waardeloze wettische werken om de zaligheid te verdienen, en de goede werken die voortvloeien uit het geloof dat rechtvaardigt.

Terecht haalt Veldkamp (1962, p.55) bij dit vers het woord aan 'de barmhartigheid roemt tegen het oordeel' (Jak. 2:13). Een tekst die overigens vaak verkeerd wordt uitgelegd als zou ze betekenen dat Gods barmhartigheid groter is dan het oordeel en Hij de zondaar op grond van het werk van Christus barmhartigheid kan bewijzen in plaats van hem te oordelen. Zo'n gedachte kan men echter wel bij Paulus verwachten, maar niet in de brief van Jakobus die zo sterk op het praktisch leven is gericht. De zin is eenvoudig deze dat het bewijzen van barmhartigheid door ons een reden *voor God* is om niet te oordelen. Dat ziet dan op Gods regeringswegen met de mens hier op aarde.

Of er misschien . . .: Is de profetie voorwaardelijk? Uit de woorden van de profeet blijkt dat de inhoud van de droom hem niet als een onafwendbaar noodlot behoeft te overkomen.

Hier moeten we langer bij stilstaan in verband met theorieën die de laatste tijd zijn opgekomen. Men stelt dan dat de profetie *altijd* een voorwaardelijkheid inhoudt. Een aangekondigd oordeel hoeft niet door te gaan en aangekondigde zegen kan men verspelen.

Zo komt men er toe te zeggen dat de profetieën aangaande het herstel van Israël niet door zijn gegaan omdat Israël aan de voorwaarde van bekering niet heeft voldaan, en dat daarmee deze profetieën hun tijd gehad hebben. Deze vrij nieuwe theorie heeft dit voor dat ze de profetieën van het Oude Testament, die in het verleden niet vervuld zijn, niet gaat vergeestelijken om ze op de Gemeente toe te passen. Ik heb al eerder betoogd dat dit een onmogelijke zaak is. Ze heeft echter tegen dat we Jesaja tot en met Maleachi voor het grootste deel kunnen 'afschrijven'. Dat zou dan alleen als een (eens mogelijk maar nu verstart) ideaal in de Bijbel staan. Men komt echter in strijd met de vele vervulde profetieën, waarvan de vervulling is geschied zonder dat Israël aan bepaalde voorwaarden heeft voldaan.

Hiermee zijn we nog niet klaar. We zullen deze theorie rechtvaardig moeten behandelen en de argumenten die er voor spreken ook moeten noemen. Het voornaamste argument is de oordeelsaankondiging van Jona aan Ninevé. Deze aankondiging betekende niet dat het aangezegde oordeel ook per se zou moeten komen. Dit zou dan - zo zeggen sommigen - met alle profetieën het geval zijn.

De weerlegging van deze gedachte berust hierop dat een profetie van oordeel of zegen die *tegen personen* uitgesproken wordt in verband met hun morele wandel, inderdaad voorwaardelijk is. Jona heeft dat heel goed begrepen; anders toch kon God het oordeel wel direct over Ninevé brengen. In ieder geval was het niet nodig geweest dat Jona de inwoners van Ninevé dit oordeel ging aanzeggen.

Deze voorwaardelijkheid heeft God bij monde van Jeremia ook vastgelegd. We lezen daarvan in Jer. 18:7-10:

'Het ene ogenblik doe Ik over een volk en een koninkrijk de uitspraak, dat Ik het zal uitrukken, afbreken en verdelgen; bekeert zich dit volk waarover Ik een uitspraak deed, van zijn boosheid, dan zal Ik berouw hebben over het kwaad dat Ik hun dacht aan te doen. Het andere ogenblik doe Ik over een volk en een koninkrijk de uitspraak dat Ik het zal bouwen en planten; maar doet het wat kwaad is in mijn ogen door niet naar mijn stem te horen, dan zal Ik berouw hebben over het goede waarmede Ik had gezegd hun te zullen weldoen'.

Bekering wendt dus oordeel af en een zondige wandel is een verhindering om aangekondigde zegen in vervulling te doen gaan.

Maar de profetieën die God over Israël en de volken heeft uitgesproken en heeft laten vastleggen in zijn Woord kennen die onuitgesproken voorwaardelijkheid niet. Daarvan geldt: 'Want de genade-gaven en de roeping van God zijn onberouwelijk' (Rom. 11:29), en: 'Zou Hij zeggen en niet doen, of spreken en niet volbrengen?' (Num. 23:19) Vgl. ook 1Sam. 15:11 en 35 met vers 29. Daar wordt in een verband over het 'berouwen' en 'niet kunnen berouwen' gesproken. Daar zit voor Samuël geen tegenstrijdigheid in, eenvoudig omdat hij wist dat die twee niet op hetzelfde vlak lagen.

De stijlform: vanaf vers 28 blijft het verhaal in de derde persoon voortgaan. Dat is zoals bij 19 aangegeven wel te begrijpen. De gebeurtenissen vlak voor en vooral die tijdens zijn waanzin kon Nebukadnezar beter in de derde persoon beschrijven als zaken die hem overkwamen.

Verborgene Godsregering: gedurende de tijden der volken kennen we niet een openlijke, directe Godsregering zoals er was ten tijde van het koningschap onder Israël. Er is echter wel een verborgene Godsregering en ook voor onze tijd geldt het woord: 'Gerechtigheid verhoogt een volk, zonde is een schandvlek der naties'. Het maakt dus wel terdege uit hoe een volk, hoe een regering zich gedraagt. Ironside vertelt een verhaal over een opperhoofd dat op bezoek was in Engeland en aan de koningin vroeg wat toch het geheim was van Englands voorspoed en grootheid. De koningin moet hem toen een Bijbel voorgehouden hebben en gezegd hebben: 'Dit boek zal u dat duidelijk maken'. . . Hij die niet liegen kan heeft gezegd: 'Want wie Mij eren zal ik eren, maar wie mij versmaden zullen gering geacht worden' (1Sam. 2:30). Hoewel niet altijd zo direct toegepast als bij Nebukadnezar, zo blijven deze woorden toch waar en zien we het effect ervan in de loop der tijden.

4:28-30

Dit alles overkwam koning Nebukadnezar. Na verloop van twaalf maanden, toen hij aan het wandelen was op het koninklijk paleis in Babel, nam de koning het woord en zeide: Is dit niet het grote Babel, dat ik gebouwd heb tot een koninklijke woonstede door de sterkte mijner macht en tot eer mijner majesteit?

Helaas heeft Nebukadnezar niet geluisterd naar de waarschuwing die God hem door de droom gaf, en heeft hij ook de raad van Daniël in de wind geslagen. Zo zijn er helaas velen die de boodschap van het heil dat God aan verloren zondaars schenkt op grond van geloof in Jezus Christus, naast zich neerleggen, al wordt die ook nog zo indringend en met liefde gebracht.

De droom 'overkwam' de koning, maar zoals gezegd niet als een noodlot, maar omdat de koning hoogmoedig werd en God de eer niet gaf.

Hoogmoed is de zonde, die in de duivel zijn ontstaan heeft (vgl. 1Tim. 3:6) en die hij in de hof van Eden trachtte te zaaien in het hart van de mens. Met de woorden 'gij zult als God zijn' plantte hij de hoogmoed, die hij in zijn eigen hart gegenereerd had, over in het hart van de mens. De mens was daarbij echter niet slechts lijdend voorwerp, nee, welbewust koos het schepsel de zijde van de duivel in plaats van de kant van de Schepper.

Hoe God over hoogmoed denkt lezen we op diverse plaatsen in de Schrift: Jes. 13:11, 25; Zach. 9:6; 10:11; Luk. 1:51; 1Tim. 6:17; Jak. 4:6; 1Petr. 5:5. En we zien het in het oordeel dat Herodes trof toen hij zich Goddelijke eer liet welgevallen (Hand. 12:23).

Het in de droom voorgestelde overkwam de koning niet direct; nee, er gingen twaalf maanden overheen. Twaalf maanden heeft Nebukadnezar de tijd gehad zich te veranderen maar hij heeft die tijd niet gebruikt. Hij bleef de zelfverzekerde en van zijn macht bewuste vorst.

Toen, terwijl hij boven op het dak van zijn paleis wandelde en Babel met zijn prachtige huizen, straten en pleinen overzag, vond de hoogmoed van zijn hart een uitweg in de woorden: 'Is dit niet het grote Babel, dat ik gebouwd heb tot een koninklijke woonstede door de sterkte mijner macht en tot eer mijner majesteit?' Van die majesteit zou niet veel over blijven; daarentegen zou hij Gods majesteit leren kennen.

Op het paleis: Deze woorden geven steun aan de eerder geuite gedachte dat de koning zich boven op het dak van zijn paleis bevond vanwaar hij de stad kon overzien. Een vergelijkbare situatie hebben we in 2 Sam. 11:2. Daar is ook sprake van zonde bij een vorst en nog wel een vorst in Israël, zij het dat de zonde van andere aard was. De woorden 'Is dit niet . . .?' sluiten hierbij aan. De koning moet een goed zicht op de stad gehad hebben om zich zo te kunnen uitdrukken. Of hij deze uitspraak deed in het bijzijn van hofpersoneel staat er niet, maar dit is zeer waarschijnlijk het geval geweest.

Ik . . . mijner . . . mijner: er is een inscriptie van Nebukadnezar gevonden - een van de vele - waarin hij ook de grootheid van Babylon roemt. Daar schemert echter een erkenning in door van de gunst die Mardoek en Nebo hem bewezen hebben. De tekst ervan luidt: . . .

'[Van] de Boven Zee [tot] de lage [of: lagere] Zee . . . die Marduk, mijn heer, mij toevertrouwd heeft, maakte ik . . . de stad Babel tot de voornaamste onder al de landen en iedere menselijke woonplaats; haar naam heb ik [gemaakt] tot [die] de [hoogste] lof [waard is] onder de heilige steden . . . De tempels van mijn heren Nebo en Marduk [als een] wijs [regeerder] . . . altijd' (J.B. Pritchard, p.307).

In de woorden van de koning in Dan. 4 opgetekend ontbreekt echter enige verwijzing naar God of een godheid. Hier is het de mens die puur uit is op eigen eer.

4:31,32

Nog was dat woord in des konings mond, toen er een stem nederklonk uit de hemel: U wordt aangezegd, o koning Nebukadnezar: het koningschap is van u geweken, men verstoot u uit de gemeenschap der mensen en uw verblijf is bij het gedierte des velds, gras zal men u te eten geven als de runderen; en zeven tijden zullen over u voorbijgaan, totdat gij erkent, dat de Allerhoogste macht heeft over het koningschap der mensen en dat geeft aan wie Hij wil.

De koning was nog niet uitgesproken of God kondigt hem de vervulling van de droom aan. Daarbij ligt de nadruk op het feit dat God de Allerhoogste is en dat Hij het gezag geeft aan wie Hij wil.

Wordt u aangezegd: dit klinkt als een proclamatie van de hemel. Hierbij valt de uitspraak van Nebukadnezar: 'Is dit niet het grote Babel' - die ook wel een proclamatie lijkt - in het niet.

Is geweken: De oordeelsaankondiging wordt in de voltooide tijd gesteld. Er zit als het ware geen moment tijd meer tussen de aankondiging en de uitvoering ervan. Vgl. Ps. 33:9.

4:33

Op hetzelfde ogenblik ging dat woord aan Nebukadnezar in vervulling, en hij werd uit de gemeenschap der mensen verstoten en at gras als de runderen, en door de dauw des hemels werd zijn lichaam bevochtigd, totdat zijn haar lang werd als (de veren) der arenden en zijn nagels als die der vogels.

Op hetzelfde ogenblik sloeg de waanzin toe. Nebukadnezar gaat lijden aan een vorm van krankzinnigheid, waarbij de mens zich inbeeldt een dier te zijn en zich ook zo gaat gedragen. Men spreekt van lykanthropie en wolfsmensziekte.

Harrison (1969, p.1115 v.) omschrijft de ziekte als verwant aan lykanthropie:

De ziekte beschreven in Daniël betreft een zeldzame vorm van monomania, een gesteldheid van mentaal-uit-zijn-evenwicht-zijn, waarbij de lijder alleen op één terrein in de war is. De bijzondere variëteit van monomania (hier) beschreven staat bekend als boanthropie, een zeldzame gesteldheid waarin Nebukadnezar zichzelf inbeeldde een koe of een stier te zijn en zich zo gedroeg. De Europese 'weerwolf'-legenden zijn gebaseerd op weer een andere niet zo vaak voorkomende vorm van monomania, die bekend staat als lycanthropie. Rendle Short beschrijft nog een variëteit, avianthropie, waarbij de patient overtuigd was, dat hij een fazant-haan was, en zich elke nacht in een boom nestelde in plaats van in zijn bed te slapen.

Wat Daniël heeft voorzeggd en de stem van de hemel heeft aangekondigd, gaat letterlijk in vervulling. Dat Nebukadnezar zijn verblijf bij het gedierte des velds kreeg wordt niet gezegd, maar volgt uit de beschrijving. Er wordt echter als bijzonderheid aan toegevoegd dat zijn haar lang werd en zijn nagels eveneens. Van zorg voor zijn lichaam is dus geen sprake. Nebukadnezar is een beest gelijk. Vergelijk de bezetene in het land der Gadarenen (Mark. 5:5).

Als je hem daar in het veld ziet staan, kun je je dan voorstellen dat dat de roemruchte vorst is geweest, die een wereldrijk stichtte en de stad Babel maakte tot een ongekend sieraad? Hij die eens vergeleken was met een boom die veel vrucht droeg, is nu een koe, maar geen 'melkkoe', nee, een nutteloos beest. Zo vergaat het de mens met al zijn praal, zo vergaat het de hoogmoedige (Ps. 49:13, 21).

Zo vergaat het ook de christen die zich verheft. De Diotrefes die de eerste wil zijn (3 Joh. 9) toont de ervaring dat er gelovigen zijn die in vroeger jaren een leven leiden dat vruchtbaar was voor de Heer, en die later wegzonken, hun plaats verloren en geestelijk wegwijnden.

Omdat ze hoogmoedig geworden waren en daarmee zichzelf 'uitrangeerden'.

Haar als van de arenden: Die vergelijking is niet voor de hand liggend. Men vermoedt dat er een verschrijving heeft plaats gevonden omdat in sommige handschriften de naam leeuwen voorkomt. We moeten dan denken aan haar zolang als de manen van de leeuw. In Nebukadnezar wordt Ps. 49:13, 21 wel op bijzondere wijze bewaarheid.

4:34

Maar na verloop van de gestelde tijd sloeg ik, Nebukadnezar, mijn ogen op naar de hemel, en mijn verstand keerde in mij terug. Toen prees ik de Allerhoogste en roemde en verheerlijkte ik de eeuwig Levende, omdat zijn heerschappij een eeuwige heerschappij is en zijn koningschap van geslacht tot geslacht.

Na zeven jaar keert het verstand bij de koning terug. Hij is nu bereid de absolute autoriteit van God te erkennen. Hij heft zijn ogen op naar de hemel; dat doet een dier niet. Het toont een gevoel van afhankelijkheid van God. De vorst krijgt - om zo te zeggen - een helder ogenblik. Of zijn 'eenzijdige' ziekte geeft nog de mogelijkheid van zelfoordeel. Hoe dan ook, hij moet van gemoed veranderd zijn en de hoogmoed geoordeeld hebben. Anders toch zou er van herstel geen sprake kunnen zijn. Het vermogen om een relatie met God te onderhouden is de ware superioriteit van de mens; maar daarin moet God God zijn en de mens onderworpen wezen. Nebukadnezar roemt nu God de Allerhoogste, maar hij geeft de Here God er een titel bij: 'de eeuwig Levende' en hij erkent Hem als de altijd en voor eeuwig regerende Majesteit.

Nebukadnezar viel in een vorig geval voor Daniël neer en wilde hem eren: nu eert hij alleen God.

Nebukadnezar spreekt over 'de Allerhoogste'. Deze benaming waarin God is weggelaten spreekt nog sterker dan 'Allerhoogste God' van de volstreekte verhevenheid van God. Hij is de Enige omdat Hij de Allerhoogste is.

De koning heeft reden God te loven. Alle verlore zondaars hebben nog veel meer reden daartoe. We worden ook opgewekt om God de lofoffers, de vrucht van onze lippen te brengen (Hebr. 13:15). Zeker, God verwacht ook offers van ons op materieel vlak (Hebr. 13:16, vgl. Fil. 4:18). Zelfs ons hele leven, alles wat we in ons lichaam doen, moet als een offer en gewijd zijn (Rom. 12:1, vgl. Fil. 1:20). Maar ook lofoffers, vrucht van de lippen!

Natuurlijk geen lippentaal alleen, maar toch . . . de God die troont op de lofzangen van Israël (Ps. 22:4), wil ook dat wij onze lof voor Hem uitspreken.

En . . . wij mogen tot hem als tot onze Vader naderen en Hem 'Abba Vader' noemen (Rom. 8:15; Gal. 4:6). Hij, de Vader, zoekt aanbidders die Hem aanbidden in Geest en waarheid (Joh. 4:23, 24).

4:35

Ja, alle bewoners der aarde worden als niets geacht; Hij doet naar zijn wil met het heir des hemels en de bewoners der aarde: en niemand is er, die zijn hand kan weerhouden of tot Hem kan zeggen: wat doet Gij?

Vervolgens duidt Nebukadnezar de geringheid van de mens aan met de woorden dat de bewoners der aarde als niets geacht worden (vgl.

Jes. 2:22; 40:15). Woorden die erg bijbels klinken, en waaraan het verkeer met Daniël niet vreemd zullen zijn.

Aan niemand is God verantwoording schuldig, en door niets en niemand laat God zich in zijn doen weerhouden. Alleen . . . God gebruikt deze absolute autoriteit niet als een egoïstische, wispelturige despoot, die handelt naar de ingevingen van zijn boze hart. Nee, de regering van God is volmaakt.

Heir des hemels: Ten overvloede mag nog wel gezegd worden dat het woord 'heir' uitgesproken moet worden als 'heer' en 'leger' betekent. We kennen het nog in de woorden 'heerweg', 'heerbaan' en 'heermacht'. Hier wordt dus gedeut op hemelse legerscharen, waarmee de engelen bedoeld zijn. Daarbij moeten we bedenken dat in Babylon 'het heer des hemels' in hoog aanzien stond. Men aanbad zon, maan en sterren en zag die als goden. Dit is een geweldige uitspraak, die aanleiding geeft voor de gedachte dat Nebukadnezar boven het veelgodendom is uitgestegen.

4:36

Terzelfder tijd, dat mijn verstand in mij terugkeerde, keerden ook, tot roem van mijn koningschap, mijn majesteit en mijn luister tot mij terug; mijn raadsheren en machthebbers zochten mij weer op, ik werd in mijn koningschap hersteld, ja, grotere heerlijkheid dan vroeger werd mij geschonken.

Niet alleen krijgt Nebukadnezar weer de beschikking over zijn volle verstand, ook de koninklijke heerschappij keert weer tot hem terug. Nu hij zich vernederd heeft geeft God hem zijn eer terug (Spr. 29:23). Zijn raadslieden en regenten erkennen zijn koninklijke heerschappij weer. Ja zelfs grotere luister dan voorheen wordt zijn deel.

Dat zijn raadslieden en machthebbers hem weer opzochten is niet een vanzelfsprekendheid. Zolang hij waanzinnig was hadden zij het voor het zeggen. Uit de wegruimen om 'op het fluweel' te blijven zitten behoefden ze de koning niet, ze hadden geen last van hem. Toen hij herstelde had hun houding echter best vijandig kunnen zijn. God bewerkt echter dat ze Nebukadnezar als heer erkennen zoals ze dat vroeger deden. Het is trouwens ook mogelijk dat zijn zoon Evil Merodach tijdelijk het bewind voerde. Maar die had met de raadslieden - zoals Absalom deed - tegen zijn vader kunnen samenspannen. En, zoals Job na zijn ziekte meer gezegend werd dan daarna, zo verwierf Nebukadnezar na zijn herstel nog grotere heerlijkheid dan hij voordien had. Zo zijn de wegen van God met hen die zich voor Hem vernederen.

4:37

Nu roem, verhef en verheerlijk ik, Nebukadnezar, de Koning des hemels, wiens werken alle waarheid en wiens paden recht zijn, en die hen die in hoogmoed wandelen, vermag te vernederen.

De laatste woorden die we van deze oosterse vorst horen, zijn woorden van lof aan God, de Koning des hemels wiens werken waarheid en wiens paden recht zijn. Een duidelijk bewijs van de ootmoedige gezindheid waarin de koning nu verkeert, is het slotwoord 'die hen die in hoogmoed wandelen vermag te vernederen'.

Dat behoort ook tot die 'rechte paden van de Heer'; en Nebukadnezar erkent dat. Nadat Nebukadnezar de *wijsheid* van God heeft leren kennen (Dan. 2) roemt hij de Heer als degene die verborgenheden openbaart.

Toen hij de *macht* van God aanschouwde (Dan. 3) roemde hij zijn verlossende kracht en stelde hij straf op elk oneerbiedig woord over God.

Nadat hij de *majesteit* van God heeft leren kennen (Dan. 4) spreekt hij over de rechte paden van de Heer en over het feit dat hij hoogmoedigen weet te vernederen. Daarmee heeft Nebukadnezar gedaan waarover Rom. 1:21 spreekt: hij heeft God verheerlijkt.

In evangelische kringen wordt vaak de vraag gesteld of Nebukadnezar nu werkelijk bekeerd en voor eeuwig behouden is. We kunnen daarop slechts antwoorden wat we hierboven hebben gesteld en laten het verder aan God over bij Wie geen onrechtvaardigheid gevonden wordt. Toch vermelden we graag de mening van H. A. Ironside (1945, p.59v.). Hij haalt bij de bespreking van dit hoofdstuk Job 33:14-17 aan en merkt op dat God eenmaal gesproken heeft tot Nebukadnezar door de droom van het beeld. Maar het hart van de koning bleef eigenwillig. God sprak de tweede keer door het voorval van de drie vrienden in de oven . . . Maar de trotse koning ging rustig door op zijn eigen weg . . . Nu sprak God voor de derde maal en deze keer op een wel zeer vernederende wijze. In het bedoelde gedeelte uit het boek Job toont Elihu dat als dromen en visioenen niet helpen, God soms toestaat dat ziekte het lichaam teistert totdat de arme zondaar verbroken is in zijn geest en verbrijzeld van hart . . . Zo hebben we hier een belangrijk verslag van de middelen die God gebruikt om deze hoogmoedige koning . . . zich te doen buigen voor de Majesteit in de hemelen. In andere woorden, dit is de bekering van Nebukadnezar en het schijnt duidelijk te tonen dat een werk van genade plaats vond in zijn ziel voordat hij de scepter neerlegde die de Here hem had toevertrouwd.

Profetische betekenis

Hoofdstuk 3 leert ons dat God in de eindtijd tussenbeide zal komen voor het 'overblijfsel'.

Profetisch gezien leert ons dit gedeelte dat de koningen der aarde eenmaal door God vernederd zullen worden en tot de erkenning van zijn heerschappij zullen komen. Het woord 'kus de Zoon opdat gij niet op de weg vergaat' zal voor velen in vervulling gaan.

Zij die zich echter niet willen vernederen ondanks alle waarschuwingen, zullen omkomen. Dat laatste toont ons hoofdstuk 5. Er is echter een nadere verklaring mogelijk met betrekking tot het feit dat Nebukadnezar verviel tot de staat van een beest, én het feit dat deze toestand zeven tijden duurde.

De mens is geschapen naar het beeld van God. Hij is Gods vertegenwoordiger op de aarde en kan zich op God richten. Een dier kan dat niet. Wanneer een mens vervalt tot de staat van een dier is dat een grote afgang. Nog eens zij verwezen naar Psalm 49:21 'de mens, die met al zijn praal geen inzicht heeft, is gelijk de beesten die vergaan'.

Het is dan ook treffend dat alle vier de wereldrijken in Dan. 7 worden geschilderd als redeloze dieren. Als de mens het gezag in handen krijgt en hij bij het uitoefenen daarvan geen rekening met God houdt vervalt hij tot de staat van het dier.

De geschiedenis van Nebukadnezar vindt dan ook niet alleen een vervulling in de eindtijd, nee ze gaat profetisch al in vervulling gedurende de hele periode dat God de macht in handen van de volken gelegd heeft.

Met het oog hierop schrijft W. Kelly (p.90, 91) over de uitdrukking 'zeven tijden' het volgende:

'Tijden' is misschien gebruikt in plaats van 'jaren' omdat dit oordeel over Nebukadnezar mee het type is van de conditie waartoe de heidense machten teruggebracht worden gedurende de hele loop van hun regering. Vandaar dat een symbolische uitdrukking gekozen kan zijn boven één uit het gewone leven.

In de eindtijd zal het bestiale karakter van de laatste vertegenwoordiger van de volkerenmachten wel heel scherp uitkomen. Het vierde rijk wordt namelijk getekend als een beest, waarvan in de ons bekende fauna geen exemplaar te vinden is. En het laatste optreden van het beest, zoals Johannes dat op Patmos beschrijft, is inderdaad meer dan beestachtig. Van die periode waarin God de mens doet verzinken tot zijn laagste staat, en dat geldt dan bovenal de machthebbers, is het tafereel in dit hoofdstuk geschilderd het profetisch miniatuur.

Gelukkig is dat echter niet het einde. Er is een glorieus perspectief, dat door H. A. Ironside (1945, p.61 v.) zo beschreven wordt:

Maar de dag nadert dat God zich zal laten gelden en de regering van de volken ten einde zal zijn. Dan zal de lang beloofde Koning verschijnen in zijn glorieuze Majesteit, en zullen de koningen van de aarde hun glorie en eer brengen tot het nieuwe Jeruzalem, de hemelse troonstad van het komende koninkrijk. Dan zullen de naties opwaarts zien als verlorene mensen en niet neerwaarts als de beesten die vergaan.

Einde hoofdstuk 4.

Lees verder over het boek Daniël : <http://www.verhoevenmarc.be/daniel.htm>

verhoevenmarc@skynet.be - www.verhoevenmarc.be - www.verhoevenmarc.be/NieuwsteArtikelen.htm